

Liisi Aibel

Teater N099

Õhuke

Õhuke teater, õhuke kunst. Selline, kus iga kiht on nähtav ja mõistetav ning idee, taotlus, tagamaad ja teostusviis kohe hoomatavad. Selline, millele ümberütlemine, müstilisus ja tõstetus on võõrad. Selline, mis sarnaneb loodusloomuuseumis välja pandud skeletiga, mille iga luuke on puhastatud, nummerdatud, nimetatud ja noolega esile toodud. Mis juhtub, kui näeme kunstist otsejoones läbi? Kas siis usume, mida näeme, või tundub see endiselt pelk silmapett. Kas usk kunsti kaob sel samal hetkel, kui hajub salapära, üllatusi pole oodata ja kõik, mis on, on palja silmaga näha?

Lavakardin, mis ei varja midagi, kuid ei paljasta ka. Kui, siis ainult seda, et ta enese taga midagi ei peida. Ehk vaid igavust. Seda igavat liiva ja tühja välja, mis jääb teatrisaali siis, kui näitlejad on lahkunud, aksid alla võetud ning rekvisiidid laoruumi sorteeritud. Eelajaloolisest metsloomast on alles ainult skelett, elusorganismi visand, mis on kindlalt liimi ja tugipostide abil paigale sätitud, et iga hinna eest vältida soovimatuid deformatsioone. Aga vaatajana otsime lavakardina aukudest läbi piiludes ja tühjust kaedes ikkagi seda müstilist miskit, lootes, et ehk langeb vähemalt tolmgigi teatriruumis kuidagi teisiti või läbistab õhku kas või korraks kentsakas surin, mis annab märku, et kõik ei ole päriselt ainult nii, nagu seda palja silmaga näeme, ning see tarduma pandud skelett ärkab ootamatult ellu.

Kuid kunstnik ütleb kõhklejatele julgustavalt: „aga kõik on küllaltki hästi, ka nii.” Ja võib-olla ongi, aga hinge jääb kõhklus ... või tühjus sellest, et kõik on juba nähtud, tehtud, ära olnud ja lahti seletatud. Alles on üksnes õhkõrn mälestus hetkest selles samas, aga võib-olla ka mõnes teises saalis, kui turvalise teadmise asemel oli erutav, ebaturvaline teadmatus ja lootus, et igat tardumust raputab jällekord elluäratav värin.

6.–15. oktoober 2016

Elis Saareväli

KÜLLALTKI HÄSTI

Installatsioon, töödeldud kangas

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Hetkes on hea

Minevikuhirmudest ja tulevikutaakadest vabanemine hetkeolukorda kirjeldades ja paljastades. *Carpe diem*. Naudi päeva. Ela hetkes. Ära püüa lahendada seda, mis pole sinu võimuses, ega hoia alal seda, mis pole talletamist väärt. Siin-ja-praegu-ajahetke fikseerimine ühekordse *performance*'i vormis on ainuõige valik, sest homme võib kõik juba teisiti olla. Miks siis säilitada eilse päeva tundeid ja mõtteid, raiuda need kivisse, talletada säilitatavasse kunstiteosesse, kui mõne aja pärast ei ole kujutatav enam aktuaalne ega oluline, vaid muundub pelgalt tüütuks ja tagasihoidvaks minevikutaagaks.

„Utopiaana” on üks kordumatu hetk koos publikuga. Enesebietendus. Milleks luua utopiaid ja düstopiaid, kui meie kui üksikisikute eksistents eales nendeni ei küündi. Peame diilima olevikuga ehkki kunstilis-filosoofilises plaanis on see ehk vääritud või – lihtsalt – ebaoluline. Sestap on üllas ja ootamatult üllatav Andres Lõo eesmärk tõsta igapäevane moment korraks rambivalgusesse. Miks luua utopiaid, kui oleme praegu õnnatud? Miks muretseda düstooptide üle, kui praegu on hea?

Kes minevikku meelde tuletab, sellel silm peast välja. Aga eetilises ja moraalses plaanis ju nõnda ei saa, sest kes ei mäleta minevikku, elab ilma tulevikuta. On isekas lähtuda ainult enda ja oma lähiringi hetkelisest heaolust, unustades teadlikult, kust me tuleme ja kuhu läheme. Kas isetud inimesed, kes muretsevad teiste pärast ja selle pärast, mis juhtub inimkonna või maailmaga tervikuna, on õnnatumad kui isekad inimesed, kes diilivad iseenda ja hetkega? Kas siis isekus ongi tee rahuloluni või siiski ainult ajutine leevendus?

6.–15. oktoober 2016

Andres Lõo

UTOPIAANA
Etendus, ~30 min

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Surin ja värin

Mis juhtub, kui kunstnik on korraga saalis nii publikuga kui ka publikuta. Topeltprojektsioonina elavas esituses ja video vahendusel, et näidata, millise tähtsusega kunstiteose loomisel on ühendatud anumate süsteem, impulsse loov pidev energiaringlus – pidev fotosünteesimine, sündimine ja uuenemine. Laval on kõike järsku väga palju – heli, valgust, videot, *performance*it, teksti, publikut, kunstnikku, äraolnut ja äsjatekinut, mõistmist ja arusaamatust. Kas kunstnik ja vaatajad suudavad üheskoos eraldada terad sõkaldest, et leida see iva, mis on tegelikult oluline? Kas tõlkimisprotsess ühest maailmast/keelest teise saab olla eeltoodud asjaolusid arvestades edukas?

Kui ka tähendust ei teki, siis vähemasti luuakse üheskoos kogemus. Selline, mida ei saa luua mitte ühegi tehnilise abivahendiga, vaid mis tekib ainult inimestevahelisest surinast. Koos saalis olles läbitakse üks kokkukasvamise etapp, mille õnnestumisel on osa igaühel, kes tuleb ja on kohal – ja kohal mitte ainult füüsiliselt, vaid ka vaimselt. Ning selleks, et ei väsi, tuleb kõigil end aeg-ajalt tehnilikust valgusest ja bioloogilisest erutusest laadida.

„Orgaaniliselt kasvanud” räägib pidevast protsessist ja spiraalsest liikumisest, mis on hädavajalik selleks, et vältida väljasuremist. Seda nii üksikisiku kui ka ühiskonna tasandil. Pidevalt minnakse kuhugi. Edasi, edasi, edasi ... Paigalseismine ja ootelolek tähendavad meelegi kindlustust ja stagnatsiooni. Kunstnik proovisaalis, kes endaga midagi peale ei oska hakata, on natuke piinlik. Samamoodi on vaatajal veidi piinlik enda pärast, kui ta pidevalt midagi uut ei saavuta, loo ega mõtle. Aga kelle jaoks ja mille nimel? Kuidas leida motivatsiooni ning üha uusi ja uusi impulsse?

See on – kunstnik Kristel Saani sõnade järgi – abstraktsiooniline, eufooriline, neurootiline (paberitega) protsess, mis tõestab, et üheshingamises on jõud. Üksi olles ollakse ootajad, üheskoos minejad. Või vastupidi. Kuid alati ühendatud anumate süsteemi vooluringe kohaselt.

6.–15. oktoober 2016

Kristel Saan

ORGAANILISELT KASVANUD

Installatsioon, video, performance

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

PUHASTUSTULI

Hea näo tegemise meistrikläss ja vimmi, mis on kogunenud salaja. Ühelt poolt kõikehõlmav soov olla alati ajaga kaasas, alati eeskujuks, alati kosmopoliitne ning teiselt poolt emapiima ja hüüdmõtte „seitsesada aastat orjapõlve” sissekodeeritud rahvuslus, pidev võõra vastu võitlemine ja tagala kindlustamine. Ei ole siis üllatav, et eestlased on võõraste vastu korraga nii äärmuslikult tõrjuvad kui ka avasüli ootavad. „Nukitsamehes” tõmmatakse meie ja teiste, hea ja kurja vahele selge (füüsiline) piir, mida on luba ületada ainult neil, kes on head ning kantud valgusest ja valgustatusest. Küll oleks hea, kui „Nukitsamehe” metsapiiriga sarnanev puhastustuli oleks üles seatud ka Eesti piiril. Läbi ja üle pääseksid üksnes need, kes on seda väärt. Need, kes tahavad siia tulla, tuleks öelda lahti oma kultuurist, et saada meiega koos tõelisteks eestlasteks ehk – headeks inimesteks.

Aga kuhu me niimoodi jõuame? SKATKA eneseiroonilise, kuid positiivse programmiga videoteose „Okasriigike” eesmärk on kutsuda hoopis meid endid, eestlaseid metsast, kaitsvate puude ja oksaristu varjust välja tulema, et pöörata valguse poole oma tõeline pale ning vabaneda silmakirjalikkusest, mis tekitab tänasel päeval olukorra, kus „digitaalses ruumis lüüakse klaase kokku ja kõik on teretunud, kuid füüsilises ruumis pole sarvede kokkujooksmise tõttu piiride mahamärkimisest veel loobunud.” Jäised sarved sulavad aegamisi, aga järjekindlalt.

6.–15. oktoober 2016

SKATKA

OKASRIIGIKE
Video

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Üksindusest

Orbiidil tiirlevad satelliidid, mis varem olid programmeeritud edastama täpset informatsiooni, on nüüd muutunud pragmaatikute jaoks kasututeks kunstnikeks, kes saadavad kosmosest umbmäärast, abstraktset müra. Tulemuseks kaughelide tekitatud kosmiline sugestioon, mis on vastuvõetav üksnes meeleliste aistingute kaudu.

Kosmilised helid on ühel hetkel nii tuttavlikud kui ka võõristust tekitavad, haardes kogeja endasse. Samamoodi nagu kõik teisedki suurepärased, mällusööbivad kunstiteosed, mille peamiseks „miskile” on keeruline sõrme peale panna. Kusagil kaugel orbiidil on süsteemid, mis tühjusest kasutatud informatsiooni hangivad ja siinsamas saalis on vinüülpladimängija, mis neilt saadud informatsiooni üha uuesti ja uuesti kordab. „Etüüdis mustas” „miskiks” ongi vist see, mis jääb selle võimatult kauge helitekitaja ja häälte vahendajaks oleva helikandja vahele. Aga mis?

On huvitav fenomen, et vaadates selgel öösel tähti või kuulates näitusel reaalses muutuvas kosmosehelisid, tunneme end tihti äärmiselt üksi, tajudes teravalt oma vastandumist mõõtmatusse. Ometigi võiks see olla ju hoopis vastupidi, sest see on hetk, mil teadvustame, kui väga mitte üksi me universumis oleme. Kas ajan tähtsusetuse tunde üksindusega segamini? Taavi Suisalu teos rõhutab isoleeritust igal juhul veelgi – üks punktvalguses olev laud ja selle juures asuv tool, millele keegi suure tõenäosusega ei istu. Publik hiilib ringiratast saali servi mööda, kaotab üksteise silmist ja jälgib ainiti tühja tooli, mis muutub aja möödudes üha tähenduslikumaks. Seda küll tajumisviisi muutuse, mitte sõnastatava ideena. Tunne on veider. Kummaline, aga hea.

6.–15. oktoober 2016

Taavi Suisalu

ETÜÜDID MUSTAS

Installatsioon, satelliidid, vinüülplaat, modifitseeritud vinüülimängija, vastuvõtja, laud, tool, erinevad materjalid

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Kui pilved ei pillu enam sädemeid,
kui kadunud on värvide kõnetuju,
kui kauguste laul on lakanud,
kui ritsikate riitus rohus
on lõplikus raugemisohus,
kas sind siis ei vaeva su südame süvenev vaikimine?
Puud painduvad tuultepäri.
Tugevatel tunnetel on sügavad varjud.
Ära päri, miks me jälle peame puhkama ...
Tahe kestab kauem kui kahetsus.

Artur Alliksaar „Välkvisioon”

Kui kauaks lubavad inimesed enda järel ootama jääda, kui kiiret pole kuhugi? Kui „Ootesaali improvisatsiooni” esimest korda nägin, oli absoluutselt põnevaim osa kogemusest see, kuidas Sigrid Viiri teos publikuga manipuleeris. Esmalt istusid kõik pimedasse saali, suunaga valguskuubi poole. Aimus mõtlikkust, aga ka ootusärevust. Mis küll hakkab saama, küsiti eneselt. Möödus viis, kümme minutit. Midagi ei juhtunud. Tekkis ärevus, et nii vist jääbki, aga mida siis oodata? Viieteistkümnendal minutil lõi helendama esimene nutitelefon ekraan, sest pinge iseenese mõtete ja helendava valguskuubi vahel vajas päevauudiste filtrit. Kahekümnendal minutil tõusis esimene julge püsti ja läks teost lähemalt uurima, et veenduda, kas tõesti ei liigatanud ennist fotopinnal midagi kummalist? Tõusis teine, kolmaski, kolksatas saaliuks ja esimest korda paistis fuajeest hoomav valgus, mis äratas needki, kes istusid endiselt omal kohal – hüpnoosiseisundis või lihtsalt oskamatuses midagi mõistlikumat peale hakata. Lahkuti. Tilkudes, aga sõnatu ühise otsusena. Oodata ei julgenud enam keegi.

6.–15. oktoober 2016

Sigrid Viir

OOTESAALI IMPROVISATSIOON
Valguskast, A4 foto

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater NO99

Näitlejate asendamine laval oma isiklikku sotsiaalset agendat esindavate inimestega on etenduskunstides tugev suundumus – mitmeid sarnase lähtepunktiga lavastusi on viimase hooaja jooksul etendunud näiteks Vaba Lava kuraatoriprogrammi raames. Tegelikule lugudele luuakse dramaturgiline raamistik ja esitusele teatraalne vorm. Keerulistesse olukordadesse sattunute nägudelt võetakse „Politseikroonikale” omased tumedad varjud ja neilt, kel küsimusi tekitab maailmavaade, Delfi kommentaariumi pakutav anonüümsus. Sarnase taktikaga paistis aastatuhande vahetusel silma saksa lavastaja Christoph Schlingensiefel, kes kaasas erinevatesse (toona skandaalsetesse) projektidesse nii kodutuid, narkomaane kui ka vaimupuudega inimesi, kelle hääl jääb ühiskonnas üldiselt võrdlemisi kuuldamatuks.

Tänapäevaks on taolistelt kaasavatelt kunstiteostelt skandaalimaik üldjuhul kadunud, vist on valehäbigi vähemaks jäänud, kuid Flo Kasearu „Privaatsuse sooviavalduse ilmestamine” on oma sisu, ajastuse ja esituspäiga tõttu Teater NO99s siiski tähelepanuväärne teos. Pärnu Naiste Tugikeskuse lähisuhtevägivalla tugigrupi naised, enamik oma nime ja näoga, loevad ette oma juhtumiga seotud kohtudokumente, jättes otsad ehk kohtuotsuse lahtiseks. Mitmel juhul ei olegi veel otsust tehtud, vaid protsess on lõputute edasikaebamisvõimaluste tõttu venimas igavikupikkuseks. Vaatajad saalis on asetatud Pärnu naistega kaudselt sarnasesse olukorda: jääb mulje, et kohe-kohe pakutakse välja mingi otsustav ja ülioluline lahendus kõigile probleemidele, kuid tegelikult ei juhtu mitte midagi.

On kummastav, et kohtudokumentides kasutatav kantseliit muutub Kasearu etenduse ajal omamoodi kunstivormiks – dadaistlikust sõnadevoolust abstraktseks heliteoseks, sest kuidas teisiti saaks vastu võtta näiteks pealkirjakski olevat sõnajada „privaatsuse sooviavalduse ilmestamine”, millel puudub igasugune ratsionaalselt mõistetav tähendus. Ometi peavad naised oma argipäevil just täpselt selliste konstruktsioonidega maadlema ja leidma abstraktsioonist iva, millel on nende jaoks potentsiaalselt elumuutev tähendus. Et justkui ... nad on toonud oma elu lavale, aga tegelikult elavadki iga päev laval, murdes koode ja lahendades mõistatusi, mis kunstis ei olegi mõeldud lahendamiseks ning ei/jah vastuste leidmiseks, aga päris elus on – ja veel millise hinnaga.

6.–15. oktoober 2016

Flo Kasearu

PRIVAATSUSE SOOVIVALDUSE ILMESTAMINE
Performance koostöös
Pärnu Naiste Tugikeskusega, ~2 h

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Vibratsioon

See, kui kogu aeg on tunne, et telefon heliseb. Kodus, tänaval, poes – iga helikatke raadiost kõlavatest lauludest, trammikääks käänakul või kaaskodaniku taskust kostev telefonihelin tundub olevat suunatud just mulle. Millisekundi jooksul koonduvad mõtted ametlikuks ja peast käivad läbi erinevad stsenaariumid, milleks peab telefonile vastates valmis olema. Siis aga saan aru, et see märguanne oli ettekujutuse vili, suunatud kellelegi teisele või hoopis – absoluutselt mitte kellelegi. Ühest küljest kergendus, aga teisalt ootuste-lootuste luhtumine.

Saaritsa eesmärk on pea sama. Eri saalinurkadesse paigutatud ruuporkõlaritest kostuv nõudlik hääl sugereerib vajadust pidevaks valmisolekuks. Need haaravad ja kaotavad näituseküllastajate tähelepanu peaaegu ühel ajal, korrates seda petuvõtet üha uuesti ja uuesti, kuni vaatajad segadusse, isegi ärevusse satuvad. Luvakse ooteseisund, millel puudub lõpplahendus ehk vastus esitatud küsimusele. Samas on alati võimalus, et läheb teisiti ja vaatajad harjuvad, et neid pidevalt petetakse, juba esimestel minutitel ja muutuvad ebamugavustunde tekkimise vastu immuunseks.

Kunstnikul on aga selle vastu olemas plaan B. Nimelt ei lase leevendusel saabuda madalsageduskõlaritest tulevad vibratsioonid, mis saalisviibijatesse tasapisi süvenevat hirmutunnet süstivad. See on oht, miski, millele on võimatu osutada või seda adekvaatselt kirjeldada, ja nagu me teame, kardame enim asju, mida ei tunne. See on nähtamatu ja kuuldamatu ohustaja, mis nagu bakter üha sügavamale vereringesse pressib, ilma et me teadvustaks seda enne, kui on juba liiga hilja.

Sestap – olgem valvel.

6.–15. oktoober 2016

Sten Saarits

RAMBITULED

*Heliinstallatsioon, 6 ruuporkõlarit,
1 madalsageduskõlar*

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Eplik ütleb, et Teater N099 kammersaali loodud installatsioon on kollaaž tema isiklikest teatrielamustest – headest ja halbadest, väljapeetutest ja labastest, igavatest ja meelelahutuslikest hetkedest publiku liikmena. Tema töö võtmepunkt on sõna „lavastus”, millega ta oma installatsiooni on pealkirjastanud. Nimega ühes annab ta teosele sisu, mis vaatajate jaoks – pealkirjastatuna – kannab endaga kaasas kõike, mis seostub selle teatrisündmuse kultuuriloolise tähendusväljaga. Kas teisiti nimetatuna oleks saalis hoopis teistsugune teos? Küllap jah. Kuid mis siis teeb lavastuse hetkest, mil ühes ja samas aegruumis saavad kokku vaatajad ja Epliku installatsioon? Kas ainuüksi see, et teos on paigutatud lavale, vaatajail on võimalus võtta istet publikutõusu nummerdatud kohtadel ja sündmus on ühekordne, unikaalne nagu teatrietenduski? Või on ka sisus olemas see miski, mis „Lavastuse” lavastuseks muudab?

Publiku ees on üks tardunud stseen, nii-öelda teatriportree. Ühel ajal nii klassitsistlikult väljapeetud ja barokselt kometne kui ka tänapäevaselt kontseptuaalne – Eike Epliku kunstniku olemuse kvintessents. Silmitu publik vaatab, kuidas kaarik müstilise naise juhtimisel üle lava kihutab. Stseen on esmapilgul lihtne, kiiresti haaratav, kuid pikemaajalisemal jälgimisel muutub ta – paradoksaalselt – aina suletumaks ja abstraktsemaks. Selle arusaamiseni jõudmine käivitab vajaduse hakata kunstniku teosesse jäetud „valgeid laike” oma kogemuste ja teadmistega täitma, mis viib ühel hetkel selleni, et laval pole mitte enam kunstniku, vaid kõigi vaatajate isiklik teatrielamuste kollaaž. Võib-olla on banaalne seda tõdemust siia üldse kirja panna – ometi peaks ju samasugune protsess toimuma iga kunstiteost enese jaoks mõtestades, kuid arvan, et selle taaskord rõhutamine ja lahtikirjutamine on Epliku teose vastuvõtu juures esmatähtis, sest ilma selleta ei juhtu tänapäeval teatrisaalis mitte midagi ning elamus jääb kurva ja üksikuna õhku rippuma nagu käest lipsanud õhupall, mida on küll ilus vaadata, aga võimatu haarata.

6.–15. oktoober 2016

Eike Eplik

LAVASTUS

Skulptuuriinstallatsioon, portselan, kips, puit, kuld, erinevad materjalid

V Artishoki Biennaal

Liisi Aibel

Teater N099

Protest?

Mul on jalutades tihtilugu tunne, et see, mis on mu ümber, pole päris, vaid puhas butafooria. Tavaliselt on päästikuks veidi imalad inimtegevusest sõltumatud põhjused – hämarikuaegne roosakashall valgus, mis toob majade kontuurjooned eriti teravalt välja, või hommikune udu, mis summutab linnahääled ja sunnib mind ümbrust teravamalt tajuma. Sellistel hetkedel tundub, et see kõik ei saa olla tõesti siin, reaalselt olemas, sündinud kunstniku käe ja kindla kontseptsioonita. Nii ma siis aeg-ajalt kõnnin ja imestan üha uuesti selle üle, kuidas reaalsus minu peas äkitsi fiktsiooniks muutub.

Tundub, et ka Parker tajub teda ümbritsevat linnaruumi tihti kui kunstiteost, lavakujundust, ning otsustas sestap – välitingimustes oleva fiktsiooni tasakaalustamiseks – luua reaalsuse kunstisaalis. Selleks on ta Teater N099 kammersaali tunnipalga ja töövõtulepingu alusel palganud päris(!) tee-ehitajad, kes viie tunni jooksul sinna teesillutuskivide, liiva ja tarviliku segu abil uue raja teevad. Ilma nalja ja mööndusteta, kuigi mõjuvad nagu Venemaa äärealadelt nõukogude ajal siiamaille saadetud mägedepojad, kes vesiklosetis kapsaid hapendasid või parkettpõranda laudade vahele seemneid külvasid (ja olgem ausad, hoolimata nigelast teostusest olid noil siiski oma tegevuseks üsna praktilised põhjused).

Seega peab see teatrisaali toodud perspektiivitu tee-ehitus olema protest. Aga mille vastu – või hoopis – mille poolt? Vasakpoolne tööinimeste ja töötegemise põlistamine see ju olla ei saa, sest töö, mida tehakse, on kasutu. (Või siiski? Sest ka nõukaaegne plaanide täitmine oli tihtilugu võrdlemisi otstarbetu, kui minevikuradadel jätkata.) Kõige tõenäolisem tundub ikkagi versioon, et teos „Valgus suunaga territooriumile” on vastuhakk nii-öelda päriselu fiktsionaalsele petlikkusele ja salaagendale, mis etendab oma rolli nii veenvalt, et enamik meist kunagi midagi nii kurikavalat kahtlustada ei taipa, enne kui see päris päriselu, reaalne, aga sama kasutu kui kunst, meile kunstisaalis nina alla torgatakse.

6.–15. oktoober 2016

Sven Parker

VALGUS SUUNAGA TERRITOORIUMILE
*Installatsioon, teesillutuskivid,
segumasin, liiv, erinevad materjalid*

V Artishoki Biennaal